

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ

У сучасних економічних умовах актуалізуються питання щодо підвищення ефективності державного управління інвестиційним процесом, оскільки саме від успішного інвестування та реалізування відповідних стратегій залежить ефективна діяльність вітчизняних підприємств, підвищення конкурентоспроможності продукції, економічне зростання інвестиційного ринку й стабілізація національної економіки. Ефективність державного управління зумовлює політичні, економічні та соціальні ефекти, визначає ступінь розвитку суспільства, безпосередньо впливає на ступінь задоволення потреб, інтересів та цілей конкретної особи тощо. Водночас, визначити результати державного управління й оцінити їх, навіть за наявності достовірних даних і чіткої методики розрахунку й порівняння показників, релевантних критеріїв, дуже складно через специфічність управлінської діяльності.

Суть інвестиційного процесу ринкової системи господарювання розкривається в кругообігу капіталу, який характеризується [2]: його самозростанням, що є рушійною силою й основною метою ринкового способу виробництва; єдністю виробництва й обігу; самоорганізацією кругообігу капіталу суб'єктами виробництва; конкуренцією у ринковій системі: самозростання та самоорганізація капіталу відбуваються у формі конкурентної боротьби за право забезпечувати потреби людини, колективу та суспільства; співвідношенням загального, одиничного, особливого (потребує формування правових, соціальних, фінансових, техніко-технологічних умов на різних рівнях господарювання); інвестуванням виробництва, яке здійснюється на рівні первинної ланки господарювання - підприємства, де виробляється додаткова

вартість; глобальним впливом (на його ефективність впливають зовнішні чинники: світова конкуренція, екологічне середовище, світові демографічні процеси, інформаційно-інтелектуальні процеси тощо).

Держава бере участь в інвестиційному процесі як прямо через державний сектор економіки, так і побічно через свої інституції: органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, Національний банк, Фонд держмайна, Державний антимонопольний комітет тощо. Оскільки ринкова економіка розвивається циклічно, тобто в періоди швидкого зростання і активного інвестування змінюються економічними кризами, падінням темпів, а іноді й абсолютних рівнів ВВП. Державне регулювання повинно вирівнювати циклічні тенденції: гальмування надлишкової інвестиційної активності у період підйомів та штучне стимулювання інвестицій при спаді виробництва. Загалом важелі державного регулювання умов для інвестиційної діяльності можна згрупувати наступним чином: податкове законодавство; грошово-кредитна політика держави; амортизаційна політика; регулювання умов іноземних інвестицій; законодавче забезпечення інвесторів і їх захист; регулювання фондового ринку [1].

У науковій літературі систему державного управління інвестиційним процесом трактують як цілеспрямовану і структуризовану сукупність елементів, властивостей у певній ієрархії, які взаємодіють за відповідними принципами. Система управління має суб'єктивний та об'єктивний характер, оскільки, з одного боку, вона формується людьми, а з другого, - суб'єкти господарювання мають будувати її відповідно до об'єктивних законів та принципів [2].

В Україні провідною ланкою практично є управлінський цикл на макрорівні, що виявляється у першочерговому наповненні державного бюджету, для чого щороку коригуються вже прийняті закони, що призводить до їх невиконання. Потреби підприємств у фінансових ресурсах для забезпечення простого й розширеного відтворення задовольняються за залишковим принципом. Результатом такого підходу є існування великої кількості збиткових підприємств та тінізація економіки.

Дослідження особливостей управління інвестиційним процесом в умовах ринку показує, що держава управляє інвестиційним процесом безпосередньо у часи становлення ринкової системи та у кризові періоди й опосередковано - через регулювання законодавчими й адміністративними механізмами. У часи стабільного економічного розвитку інвестиційна діяльність саморегулювалася механізмами ринку. В останні десятиліття, за висновками світової економічної думки, інвестиційний процес зазнає впливів, які виходять за суто економічні межі. Тому інвестиційні рішення приймаються суб'єктами господарювання вже не тільки на основі економічних параметрів, а й з урахуванням соціальних, політичних, національних, культурних чинників тощо.

На сучасному етапі розвитку економіки управління інвестиційним процесом здійснюється на глобальному рівні, поки що через регулювання. Національні суб'єкти інвестування мають навчитися управляти в часі і просторі комплексом економічних, організаційних, правових, екологічних параметрів тощо [2].

В економічній теорії існує два підходи щодо втручання держави в інвестиційний процес. У першому підході держава бере на себе якомога більшу частину функцій інвестора (концентрацію капіталу, забезпечення проектно-кошторисною документацією, матеріально-технічними ресурсами та ін.), у другому - надає максимальну свободу діям інвесторів. Держава впливає на інвестиційний процес тільки через макроекономічні регулятори: податкову, кредитну, амортизаційну політику, систему санкцій, субсидій. Механізм державного регулювання інвестиційної діяльності в Україні визначається Законами України "Про інвестиційну діяльність" (1991), "Про іноземні інвестиції" (1992), "Про цінні папери і фондову біржу" (1991), Указами Президента України тощо.

Загалом в основу державного регулювання інвестиційної діяльності покладені такі принципи [3]: послідовна децентралізація інвестиційного процесу; збільшення частки власних коштів суб'єктів господарювання у фінансуванні інвестиційних проектів; зміна акцентів з централізованого

інвестування виробничої сфери на кредитування; виділення бюджетних коштів на реалізацію програм структурної перебудови економіки; розширення змішаного фінансування інвестиційних проектів; виділення інвестиційних ресурсів на конкурсній основі, страхування інвестицій; державний контроль за цільовим використанням централізованих інвестицій.

Державне регулювання інвестиційної діяльності передбачає управління державними інвестиціями, регулювання умов інвестиційної діяльності та контроль за її здійсненням усіма учасниками.

Однак державне управління не може обмежуватися тільки однією функцією – регулюванням інвестиційної діяльності, оскільки поза активним державним впливом опиняються важливі інструменти управління: прогнозування, планування, організація процесу вкладання капіталу та стимулювання, контроль інвестиційної діяльності господарських суб'єктів. Крім того, держава і ринок є двома частинами однієї господарської системи: держава має не тільки формувати загальні правила господарювання, а й діяти за ними сама. Однак незважаючи на те, що державне управління офіційно визнано одним із основних видів суспільної діяльності, у теорії й на практиці цей важливий фактор не використовується на тому рівні, який спроможний забезпечити розв'язання інвестиційних проблем [4].

Аналіз особливостей управління інвестиційним процесом в умовах ринку дозволяє встановити наступні висновки:

– управління інвестиційним процесом в умовах ринку, з одного боку, характеризується ринковим саморегулюванням, що забезпечується суб'єктами інвестування і спрямоване на досягнення максимальної доходності портфеля цінних паперів з мінімальними ризиками; з другого, управління базується на державному опосередкованому регулюванні інвестиційного процесу і спрямоване на забезпечення стабільності його функціонування. У періоди економічних криз держава управляла процесом інвестування безпосередньо, в стабільний період - опосередковано, через регулювання;

– жоден механізм управління не став вичерпним, не зміг врахувати динамічних змін у часі й просторі, а надання суб'єктам господарювання не притаманних їм властивостей не вніс якісних змін у процеси регулювання і передбачення економічних та фінансових криз, які відбуваються періодично і постійно, що призводить до великих втрат економічних ресурсів;

– сучасний інвестиційний процес виходить за суто економічні межі, що потребує від кожного суб'єкта інвестування ґрунтовного вивчення соціальних, культурних, національних, глобальних та інших чинників і включення їх у систему управління [2].

Отже, основні особливості оцінювання ефективності державного управління інвестиційним процесом в Україні ґрунтуються на наступних аспектах:

– система державного управління інвестиційним процесом - це цілеспрямована сукупність елементів, властивостей у певній ієрархії, які взаємодіють за відповідними принципами. Вона будується на базі суб'єктивних та об'єктивних чинників шляхом структуризації системних ресурсів суспільства на інноваційній базі;

– інноваційність системи державного управління інвестиційним процесом формується на засадах: ліквідації невизначеностей управлінського та інвестиційного циклів; активного формування інвестиційного середовища; моделі випереджального розвитку, яка спроможна передбачати майбутні проблеми та розробляти запобіжні механізми для них; включення духовно-моральних, культурних тощо чинників як основних інструментів державного впливу на поведінку господарських суб'єктів;

– управління інвестиційним процесом на державному рівні здійснюється через управлінські цикли на макро-, мезо- та мікрорівнях, а їх провідною ланкою є державний управлінський цикл на мікрорівні - підприємстві, де виробляється додана вартість. Це означає, що інші суб'єкти інвестиційної діяльності мають забезпечувати умови виробництва додаткової вартості на підприємствах.

А також, необхідно враховувати рекомендації Світового банку, зазначені у звіті щодо оцінки сучасної системи управління державними інвестиціями в Україні, зокрема [5]:

– Уряд має чітко визначити характер державних інвестиційних програм і проектів на основі юридично закріплених норм, так щоб усі проекти, що фінансуються з бюджету, а також через державно-приватні партнерства, проходили належну оцінку та відбір до впровадження.

– Уряду слід серйозно розглянути питання розроблення інструменту середньострокового Стратегічного планування інвестицій, що має пов'язати державні інвестиційні програми зі стратегіями розвитку на загальнодержавному і галузевому рівнях.

– Уряд має забезпечити адекватний інституційний потенціал і необхідні людські ресурси, що вельми важливо для того, щоб система управління державними інвестиціями запрацювала – належне укомплектування фахівцями і навчання є важливими для таких центральних установ, як Міністерство економічного розвитку і торгівлі та Міністерство фінансів України тощо.

Список літератури:

1. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом : монографія / А.А. Пересада. – К. : Вид-во «Лібра», 2002. – 472 с.
2. Мартиненко В.Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні : монографія / В.Ф. Мартиненко. - К.: Вид-во НАДУ, 2005. - 296 с.
3. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. А. Швайка. - К. : Вид-во «Знання», 2006.- 435 с.
4. Мартиненко В.Ф. Формування системи державного управління інвестиційним процесом в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра наук з держ. управління: спец. 25.00.02 – Механізми державного управління / В.Ф. Мартиненко. – К., 2006. – С. 32.
5. Україна. Оцінка управління державними інвестиціями 2012. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http:// www.worldbank.org.ua](http://www.worldbank.org.ua).